

HAYDAROVA MOHISANAM

*Zafarobod tumani 1-maktab boshlang‘ich
sinf o‘qituvchisi*

Annotatsiya. Mazkur maqolada boshlang‘ich ta‘limda kasrlar mavzusini o‘qitishning nazariy va amaliy asoslari yoritilgan. Kasr tushunchasini shakllantirishda didaktik tamoyillar, psixologik xususiyatlar, o‘qitish metodlari va ko‘rgazmali vositalarning ahamiyati tahlil qilingan. Shuningdek, o‘quvchilarda uchraydigan qiyinchiliklar va ularni bartaraf etish yo‘llari ko‘rsatib berilgan.

Kalit so‘zlar: boshlang‘ich ta‘lim, matematika, kasrlar, ulush, ko‘rgazmalilik, amaliy mashqlar.

Аннотация. В данной статье рассматриваются теоретические и практические основы обучения теме дробей в начальной школе. Проанализированы дидактические принципы, психологические особенности младших школьников, методы и средства обучения дробям. Особое внимание уделено формированию понятия дроби на основе наглядности и практической деятельности учащихся.

Ключевые слова: начальное образование, математика, дроби, доля, наглядность, практические упражнения.

Annotation. This article examines the theoretical and practical foundations of teaching fractions in primary education. It analyzes didactic principles, psychological characteristics of primary school learners, and effective teaching methods and instructional tools for introducing fractions. Special attention is given to the use of visual aids and practical activities to support students' understanding of fractions.

Keywords: primary education, mathematics teaching, fractions, part-whole relationship, visual learning, practical activities.

Kirish.

Boshlang‘ich ta‘limda matematika fanining asosiy vazifalaridan biri o‘quvchilarda miqdoriy tasavvur va mantiqiy fikrlashni shakllantirishdir. Shu jarayonda kasrlar mavzusi alohida ahamiyatga ega. Kasrlar orqali o‘quvchilar butun va uning qismlari o‘rtasidagi bog‘lanishni anglaydi, real hayotdagi bo‘lish,

taqsimlash, ulush olish kabi jarayonlarni tushunishni o'rganadi. Shuning uchun kasrlar mavzusini o'qitish ilmiy asoslangan va amaliy jihatdan samarali tashkil etilishi zarur..

ASOSIY QISM.

1. Boshlang'ich ta'limda kasr tushunchasining nazariy asoslari

Boshlang'ich sinflarda kasrlar mavzusi matematika fanining muhim bo'limlaridan biri bo'lib, o'quvchilarda son tushunchasini kengaytirishga xizmat qiladi. Kasr tushunchasi butunni teng qismlarga bo'lish g'oyasiga asoslanadi va bu tushuncha bolalarning kundalik hayot tajribasi bilan bevosita bog'liqdir. Nazariy jihatdan kasrlar natural sonlardan farqli ravishda miqdorni ifodalashning yangi shakli sifatida qaraladi.

Boshlang'ich ta'limda kasrlar mavzusini o'qitishda **konkretlikdan abstraktlikka o'tish, ko'rgazmalilik, izchillik va tizimlilik** kabi didaktik tamoyillar muhim ahamiyat kasb etadi. O'quvchilarga avvalo "yarim", "chorak" kabi oddiy kasrlar real buyumlar orqali tushuntiriladi. Bu esa bolalarda kasr tushunchasining mustahkam shakllanishiga yordam beradi.

Kasrlar mavzusini o'qitishning nazariy asoslari.

Didaktik tamoyillar

Kasrlar mavzusini o'qitishda quyidagi didaktik tamoyillarga amal qilish muhim:

- **Oddiydan murakkabga tamoyili** – avval ulush tushunchasi, keyin kasr yozuvi o'rgatiladi.
- **Ko'rgazmalilik tamoyili** – konkret predmetlar va tasvirlar asosida tushuntirish.
- **Onglilik va faollik** – o'quvchilarni faol ishtirok ettirish.
- **Nazariya va amaliyot birligi** – nazariy tushunchalarni amaliy mashqlar bilan mustahkamlash.

Psixologik asoslar.

Boshlang'ich sinf o'quvchilari abstrakt tushunchalarni to'liq qabul qila olmaydi. Ular uchun konkret obrazlar, ranglar va amaliy faoliyat muhim ahamiyat kasb etadi. Shu sababli kasr tushunchasi real predmetlar (meva, qog'oz, shakllar) orqali tushuntirilishi lozim.

Matematik asoslar.

Kasr tushunchasi quyidagi elementlarga asoslanadi:

- butunni teng qismlarga bo'lish;
- ulush tushunchasi;
- kasrning surati va maxraji;

- bir xil maxrajli kasrlarni taqqoslash.

Kasrlar mavzusini o‘qitishning amaliy asoslari.

Kasr tushunchasini shakllantirish bosqichlari.

1. **Ulush tushunchasini hosil qilish.** Butunni teng qismlarga bo‘lish orqali “yarim”, “chorak” kabi tushunchalar kiritiladi.
2. **Kasr yozuvi bilan tanishtirish.** Kasrning surati va maxrajli izohlanadi.
3. **Kasrlarni taqqoslash.** Ko‘rgazmali vositalar yordamida bir xil maxrajli kasrlar solishtiriladi.

O‘qitish metodlari

- ko‘rgazmali metod;
- amaliy metod;
- suhbat metodi;
- o‘yin texnologiyalari.

Ko‘rgazmali vositalar

Kasrlarni o‘qitishda quyidagi vositalardan foydalanish samarali:

- kasr doiralari;
- geometrik shakllar;
- rangli qog‘ozlar;
- interaktiv doska va slaydlar.

O‘quvchilarda uchraydigan qiyinchiliklar va ularni bartaraf etish

O‘quvchilar ko‘pincha kasrning surati va maxrajini chalkashtiradi yoki katta maxrajli kasrni katta deb noto‘g‘ri tushunadi. Bunday xatolarni bartaraf etish uchun:

- ko‘rgazmali mashqlarni ko‘paytirish;
- hayotiy misollardan foydalanish;
- mustaqil va guruhli ishlarga e‘tibor qaratish lozim.

Xulosa.

Boshlang‘ich ta’limda kasrlar mavzusini samarali o‘qitish o‘quvchilarning matematik tafakkurini rivojlantirishda muhim ahamiyatga ega. Nazariy asoslarning puxta bo‘lishi, amaliy mashqlar va ko‘rgazmali vositalardan to‘g‘ri foydalanish kasrlar mavzusining muvaffaqiyatli o‘zlashtirilishini ta’minlaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar.

1. O‘zbekiston Respublikasi Xalq ta’limi vazirligi. **Matematika fanidan davlat ta’lim standarti va o‘quv dasturi (1–4-sinflar uchun).** – Toshkent.
2. Yo‘ldoshev J., Usmonov S. **Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat.** – Toshkent.

3. 1.Abdullayeva, F.A. Boshlang‘ich ta‘lim pedagogikasi. — Toshkent: «O‘qituvchi» nashriyoti, 2018.
4. 2.Akbarov, Sh.X. Pedagogik texnologiyalar va innovatsiyalar. — Toshkent, 2020.
5. 3.Aliyeva, G.R. Ta‘lim jarayonida vizual materiallar samaradorligi. — Pedagogika ilmiy jurnali, 2021; №3, 45–52.
6. 5.Ergashev, D.E. Boshlang‘ich sinflarda o‘qish metodikasi. — Toshkent: 2019.